

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

(за період 01.08 – 31.08.2022 р.)

Бюджетна політика

В умовах обмежених можливостей надходження коштів до державного та місцевих бюджетів, уряд України у серпні 2022 р. продовжував працювати над задоволенням першочергових потреб держави у сфері національної безпеки та оборони й соціальної підтримки населення.

Міністерство фінансів поінформувало¹ про стан виконання Державного бюджету в січні–серпні 2022 р. Згідно з оперативною інформацією Держказначейства, за січень–серпень 2022 р. касові видатки державного бюджету становили 1449,4 млрд грн (у т. ч. загального фонду – 1360,1 млрд грн, або 81,7 % від розпису звітного періоду). *Для порівняння:* у січні–серпні 2021 р. касові видатки державного бюджету становили 828,4 млрд грн.

У серпні 2022 р. касові видатки державного бюджету були здійснені в обсязі 230,9 млрд грн (у т. ч. загального фонду – у сумі 212,1 млрд грн). Варто зазначити, що у серпні обсяг касових видатків державного бюджету дещо збільшився порівняно з липнем (181,8 млрд грн), але був меншим, ніж у червні п. р. (251,3 млрд грн).

За вісім місяців 2022 р. державний бюджет було виконано з дефіцитом у сумі 416,9 млрд грн (дефіцит загального фонду державного бюджету становив 418,1 млрд грн при запланованому дефіциті за цей період у сумі 864,2 млрд грн). У серпні дефіцит державного бюджету становив 5,4 млрд грн (у т. ч. загального фонду – 6,4 млрд грн).

У серпні ц. р. набрали чинності чергові зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». Це стосується змін, що були внесені Законами України від 29 липня 2022 р. № 2481-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» щодо фінансового забезпечення заходів, спрямованих на врегулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування» та від 15 серпня 2022 р. № 2517-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». Унаслідок цих змін дохідна частина державного бюджету порівняно з довоєнним періодом збільшилася на 17,3 % до 1553,03 млрд грн, видаткова частина – на 75,6 % до 2633,45 млрд грн, а дефіцит державного бюджету – у 5,8 раза до 1093,67 млрд грн. Внесені зміни стосуються:

1) здійснення заходів з підготовки до проведення опалюваного сезону та передбачають формування субвенції на компенсацію різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з постачання теплової енергії та постачання гарячої води (14 млрд грн), надання компенсації суб'єктам ринку природного газу для покриття витрат, понесених ними в цілях виконання покладених на них спеціальних обов'язків (111,1 млрд грн), фінансового забезпечення заходів із врегулювання заборгованості, передбачених Законом України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» (76 млрд грн).

¹ У липні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 204,6 млрд гривень / Міністерство фінансів України : офіц. сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/u_lipni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_2046_mlrd_griven-3583

Фінансування зазначених заходів планується здійснити за рахунок надходження від сплати дивідендів (доходу), що нараховуються на акції НАК «Нафтогаз України» за результатами її фінансово-господарської діяльності у 2022 р., її авансового внеску з податку на прибуток підприємств при виплаті дивідендів (у т. ч. у спосіб проведення відповідних взаєморозрахунків), а також надходжень у рамках програм допомоги ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ;

2) збільшення видатків за певними бюджетними програмами для здійснення заходів у сфері національної безпеки та оборони (збільшено видатки на 269,5 млрд грн для Державної прикордонної служби, Нацгвардії, ДСНС, Нацполіції, Міноборони, Держспецтранспорту, ГУР МО, СБУ, Управління державної охорони, Служби зовнішньої розвідки, Держспецзв'язку), мобілізаційної підготовки галузей національної економіки України (+ 10,3 млн грн), поповнення резервного фонду державного бюджету (+ 715,7 млн грн). Профінансувати зазначені видатки планується за рахунок додаткових внутрішніх запозичень.

Позитивним наслідком реалізації цих змін є унормування питань фінансування додаткових витрат на підвищення обороноздатності України та врегулювання відносин, які складаються на ринку природного газу та у сфері теплопостачання, особливо на початку опалювального сезону. Негативним наслідком є стрімке зростання бюджетного дефіциту та державного боргу, що в майбутньому матиме наслідком збільшення потреби в коштах для обслуговування державного боргу та його погашення, а в короткостроковій перспективі – потребу пошуку додаткових джерел фінансування бюджетного дефіциту.

Уточнено питання здійснення видатків з державного бюджету в умовах воєнного стану. На засіданні 27 серпня 2022 р.² Кабінетом Міністрів України внесено зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09 червня 2021 р. № 590, та уточнено питання здійснення Казначейством та його територіальними органами відкриття асигнувань державного бюджету та проведення платежів під час дії воєнного стану. Зокрема, урегульовано питання придбання шкільних автобусів; надання третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги методом трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів; підтримки систем оповіщення населення; надання психологічної реабілітації ветеранів війни та інших осіб; перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам, джерелом формування яких є кошти позик та грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, іноземних фінансових та донорських установ і міжнародних фінансових організацій.

Це рішення дасть змогу забезпечити своєчасне здійснення бюджетних видатків для реалізації завдань і повноважень держави у сфері охорони здоров'я, освіти, соціальної підтримки населення, а також активізувати й упорядкувати питання підтримки місцевих бюджетів за рахунок допомоги від держав – партнерів України та МФО.

² Уряд розширив перелік пріоритетних видатків на соціальну сферу, освіту та медицину / Міністерство фінансів України : офіц. сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_rozshiriv_perelik_priotetnikh_vidatkiv_na_sotsialnu_sferu_osvitu_ta_meditsinu-3578

Унормовано питання розподілу резерву коштів освітньої субвенції для забезпечення громад шкільними автобусами. За рахунок резерву освітньої субвенції такі автобуси зможуть придбати заклади загальної середньої освіти, шкільні автобуси яких були знищені внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України або передані на військові потреби та заклади, що були зруйновані (пошкоджені), але мають здобувачів освіти, які потребують підвезення. Згідно з даними МОН³, до повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України шкільний автопарк налічував 7027 автобусів. Проте приблизно 500 одиниць унаслідок обстрілів були знищені або пошкоджені, понад 1,6 тис. – передані для евакуації мирних жителів із зон активних бойових дій. Мінімальна потреба в автобусах нині складає 3133 одиниці (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2022 р. № 762-р). Реалізація цієї ініціативи дасть змогу підтримати освітній процес у найближчій перспективі, а учні отримають доступ до освітніх закладів.

Довідково: за даними Мінфіну⁴, протягом січня – липня 2022 р. освітню субвенцію місцевим бюджетам перераховано в сумі 63,9 млрд грн, або 100 % до розпису.

Продовжувалася робота із фінансового забезпечення здійснення першочергових заходів щодо підтримки медичної галузі та бізнесу, місцевих органів влади, що здійснювали розміщення внутрішньо переміщених осіб, соціальної підтримки учасників АТО та їхніх сімей, а також реалізації певних інвестиційних проектів за рахунок коштів резервного фонду. Зокрема, у серпні 2022 р. було виділено такі суми:

- 31,6 млн грн (розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2022 р. № 693-р) – з метою компенсації обласним державним адміністраціям (для відповідних обласних військових адміністрацій) та Мінрегіону (для Київської міської військової адміністрації) витрат за червень 2022 р. за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися в період воєнного стану;

- 17,5 млн грн – Мінветеранів для надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, та особам, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в зазначених операції та заходах (розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2022 р. № 701-р);

- 250 млн грн – МОЗ для закупівлі лікарських засобів, імунобіологічних препаратів (вакцин), медичних виробів, допоміжних засобів до них, медичного обладнання (постанова Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 р. № 917);

- 135 млн грн – Мінінфраструктури для проведення робіт із реставрації з пристосуванням мосту імені Є. О. Патона через р. Дніпро та підходів до нього й на будівництво, реконструкцію та облаштування міжнародного пункту пропуску для

³ Уряд розширив перелік ЗЗСО, для яких можна закупити шкільні автобуси за залишки освітньої субвенції / Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-rozshiriv-perelik-zzso-dlya-yakih-mozhna-zakupiti-shkilni-avtobusi-za-zalishki-osvitnoyi-sbvenciyi>

⁴ Мінфін: у липні місцеві бюджети отримали 6,3 млрд грн трансфертів із загального фонду держбюджету / Міністерство фінансів України : офіц. сайт. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_lipni_mistsevi_biudzheti_otrimali_63_mlrld_grn_transfertiv_iz_zagalnogo_fondu_derzhbiudzhetu-3552

автомобільного сполучення «Ягодин» (постанова Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 р. № 917);

- 115 млн грн – Мінфіну для завершення реконструкції міжнародних пунктів пропуску для автомобільного сполучення «Красноїльськ – Вікову де Сус» та «Дяківці – Раковець» (постанова Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 р. № 917);

- 147,7 млн грн – Мінекономіки з метою надання державної допомоги суб'єктам господарювання у формі грантів на створення або розвиток переробних підприємств, грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства й мікрогрантів для створення або розвитку власного бізнесу (розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2022 р. № 703-р та від 16 серпня 2022 р. № 723-р).

Удосконалено механізми управління ліквідністю єдиного казначейського рахунку та валютних рахунків Державної казначейської служби України. З цією метою Урядом затверджено Порядок подання інформації розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів, іншими клієнтами Державної казначейської служби Міністерству фінансів для цілей управління ліквідністю єдиного казначейського рахунку та валютних рахунків Державної казначейської служби (постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2022 р. № 970). Цим Порядком визначено строки та механізми подання інформації Мінфіну розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, іншими клієнтами Казначейства, а також електронного обміну інформацією між відповідними інформаційно-аналітичними системами («Прозорий бюджет», LOGICA). Це дасть можливість Мінфіну здійснювати адекватне прогнозування руху коштів на єдиному казначейському рахунку та відповідних валютних рахунках, у т. ч. очікуваних надходжень до державного бюджету від загальнодержавних податків і зборів, якісно визначати потреби у здійсненні видатків розпорядниками бюджетних коштів, мінімізувати затримки у здійсненні відповідних платежів та сприятиме якісному виконанню державних функцій.

*Національний інститут стратегічних досліджень
Вересень 2022 р.*